

**ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΤΑΜΕΙΩΝ και ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ:
ΜΙΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΠΑΡΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ**

Εισαγωγή: Η φύση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα χρηματοδοτείται με το διανεμητικό σύστημα χρηματοδότησης (pay-as-you-go στα Αγγλικά, *Système de repartition* στα Γαλλικά). Στο σύστημα αυτό οι σημερινές εισφορές πληρώνουν για τις σημερινές συντάξεις, χωρίς να σχηματίζεται κεφάλαιο. Το τελευταίο, η προϋπόθεση ύπαρξης κεφαλαίου για την πληρωμή παροχών, χαρακτηρίζει το κεφαλαιοποιητικό σύστημα (funded ή pre-funded σύστημα στα Αγγλικά). Παρά ταύτα, ο σχολιασμός θεμάτων που άπτονται της περιουσίας των ταμείων συχνά αντιμετωπίζει το σύστημά μας ως να ήταν κεφαλαιοποιητικό.

Προλογίζοντας σειρά αξιολογών κειμένων ακριβώς για το επίμαχο θέμα της περιουσίας των κειμένων, το άρθρο που ακολουθεί αναζητά τις αρνητικές επιπτώσεις αυτής της συστηματικής παρανόησης και αναζητεί λόγους για τους οποίους η χρηστή εκμετάλλευση της περιουσίας των ταμείων παραμένει ένα σημαντικό ζήτημα.

Η ιστορική αφετηρία της παρανόησης εκτίθεται σε ένα εξαιρετικό κείμενο γραμμένο πριν το 1967 (Βασιλικό Ίδρυμα 1970, σελ 61²):

« Εις την Ελλάδα οι πλείστοι ασφαλιστικοί φορείς ήρχισαν λειτουργούντες προπολεμικώς, βάσει συστημάτων κεφαλαιοποίησης. Δια το ΙΚΑ ο αρχικός νόμος καθώριζε για τον κλάδον συντάξεως χαμηλόν ασφαλιστρον αναπροσαρμοζόμενον προς τα άνω κατά τακτά πενταετή διαστήματα. Τα συστήματα αυτά ανετράπησαν με τον Πόλεμον, την Κατοχήν, και τον επακολουθήσαντα πληθωρισμόν... Ολίγοι ασφαλιστικοί φορείς κατώρθωσαν μεταπολεμικώς να δημιουργήσουν σημαντικά αποθεματικά. Ούτω, σήμερον, το πλείστον των ασφαλιστικών φορέων λειτουργεί εις την ουσίαν δια του διανεμητικού συστήματος, με ασφαλιστικά ισοζύγια κυμαινόμενα μεταξύ 5 και 10 ετών και με αποθεματικά τα οποία, βάσει αυστηρών κριτηρίων, θα εκρίνοντο ανεπαρκή και ως αποθεματικά ασφαλείας».

Το 1964 η αξία των αποθεματικών αρκούσε για ενός έτους δαπάνες (12 δισεκ δρχ).

Το 2006 η συνολική δαπάνη για συντάξεις ήταν της τάξης των 25,4 δις ευρώ, ενώ το σύνολο δαπανών κοινωνικής προστασίας της τάξης των 40 δις ευρώ. Η περιουσία των Ταμείων υπολογίστηκε για τον Δεκέμβριο 2005 σε 29,2 δισεκ. Η περιουσία αυτή αρκούσε για έξοδα 8,5 μηνών. Το 2008 αυτό τα ποσά είχαν αυξηθεί σε 31 δις ευρώ συντάξεις και 49 δις ευρώ για κοινωνική προστασία. Με κάποια πιθανά σενάρια εξέλιξης της αξίας της περιουσίας, σήμερα η αντιστοιχία σε μήνες περιορίζεται στο αντίστοιχο λιγότερων από 6 μήνες δαπάνες³. Σε κάθε περίπτωση, και όποια να είναι η ακριβής αποτίμηση, η περιουσία είναι απειροελάχιστη αν συγκριθεί ακόμη και με τις τρέχουσες υποχρεώσεις των ταμείων.

¹ Ο Πλάτων Τήνιος είναι οικονομολόγος, επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πειραιά.

² Το βιβλίο αυτό εισήγαγε για πρώτη φορά την έννοια 'κοινωνική προστασία' στην Ελλάδα. Είχε την κακοτυχία να βρίσκεται στον τυπογραφείο τον Απρίλιο του 1967. Εκδόθηκε τελικά το 1970, χωρίς τα ονόματα των συγγραφέων Π.Τσουκάτου και Ε. Παπαντωνίου.

³ Το στοιχείο της περιουσίας – 29,2 δισεκ ευρώ -το 2006 ήταν προϊόν απογραφής. Το ποσό που αναφέρει η ιστοσελίδα της ΓΓΚΑ για το 2009 είναι *υψηλότερο* – 30,5 δισεκ. Ευρώ. Τα Ταμεία δηλαδή φαίνονται αλώβητα από την κοινωνική κρίση. Είτε οι τοποθετήσεις των ασφαλιστικών φορέων είναι

Τέλος, η κατανομή των αποθεματικών σήμερα είναι αντιστρόφως ανάλογη με τις ανάγκες χρηματοδότησης: η περιουσία ταμείων είναι μεγάλη σε ταμεία που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε έσοδα που δεν σχετίζονται άμεσα με την προσωπική εργασία των ασφαλιζόμενων— δηλαδή ως επί το πλείστον σε κοινωνικές εισφορές και φόρους υπέρ τρίτων⁴. Η περιουσία, είναι δηλαδή, σε αρκετές περιπτώσεις, απλώς ένα είδος απολιθώματος συσσωρευμένων προνομίων.

Η παρανόηση του χαρακτήρα της ασφάλισης αποπροσανατολίζει

Ένας από τους πλέον διαδεδομένους ισχυρισμούς για την κοινωνική ασφάλιση είναι ότι οι συντάξεις αποτελούν *‘δικά μας λεφτά’*, με την έννοια ότι αποτελούν την απόδοση των συσσωρευμένων ατομικών εισφορών του παρελθόντος. Δηλαδή αντιμετωπίζουν την συμμετοχή στην κοινωνική ασφάλιση ως να ήταν αυτή σε σύστημα κεφαλαιοποίησης. Η θέση αυτή, στην ακραία εκδοχή της, αρνείται ότι στην πραγματικότητα στο σημερινό σύστημα οι συντάξεις χρηματοδοτούνται από τις σημερινές εισφορές. Αρνείται επίσης ότι η δυνατότητα πληρωμής των συντάξεων των σημερινών εργαζομένων εξαρτάται από τις συνεισφορές της επόμενης γενεάς, η οποία θα έχει την ηθική υποχρέωση να ανταποδώσει⁵.

Βεβαίως, υπό μια λιγότερο στενή έννοια οι συντάξεις όντως αποτελούν ένα είδος ανταπόδοσης της πληρωμής εισφορών – πράγμα που διαφοροποιεί την πληρωμή εισφορών από ένα άδικο και αναποτελεσματικό φόρο στην εργασία⁶. Όμως, ακόμη και αν κάποιος βλέπει την συμμετοχή στην κοινωνική *ασφάλιση* ως κοινωνικό συμβόλαιο στο οποίο οι εισφορές κατοχυρώνουν μεταγενέστερες παροχές, αυτό δεν είναι σαφές ότι θα περιελάμβανε και την συσσώρευση περιουσίας.

Το πόσο διαδεδομένη είναι αυτή η παρανόηση για την λειτουργία του συστήματος και τα αποτελέσματα της παρανόησης για τις στάσεις απέναντι σε πιθανές αλλαγές αποπειράθηκαν να μετρήσουν με έρευνα γνώμης οι Boeri, Börsch-Supan και Tabelini (2005) σε ευρωπαϊκές χώρες. Το ίδιο ερωτηματολόγιο προσαρμόστηκε για την Ελλάδα και τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στο Τήνιος 2010⁷. Από την επεξεργασία προκύπτουν δύο κεντρικές διαπιστώσεις:

Πρώτον, το κοινό ερωτηματολόγιο μετρά κατά πόσον είναι αντιληπτό ότι οι σημερινές εισφορές πληρώνουν τις σημερινές συντάξεις. Δευτερευόντως και με το πρακτικό ζήτημα του αν είναι γνωστό – έστω και ως τάξη μεγέθους -το ποσοστό εισφοράς για συντάξεις.

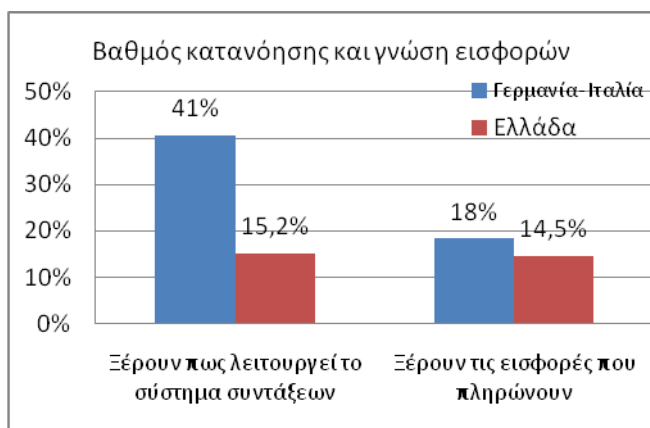
οι πιο επιτυχημένες παγκοσμίως, ή τα στοιχεία έχουν απλώς πληθωριστεί με δείκτη τιμών. Η εκτίμηση είναι ότι μάλλον ισχύει το δεύτερο.

⁴ Η παρατήρηση αυτή για τον τρόπο συσσώρευσης της περιουσίας εγείρει ερωτήματα για το κατά πόσον η περιουσία αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως αποταμίευση των ασφαλιζόμενων προσώπων.

⁵ Το κλασικό άρθρο για τα οικονομικά του διανεμητικού συστήματος είναι Samuelson 1958. οι Hausman and MacPherson 2006 συζητούν την ηθική διάσταση του κοινωνικού συμβολαίου και σχολιάζουν την ερμηνεία του άρθρου του Samuelson. Πάντως οι μακροοικονομικές διαφορές των δύο συστημάτων χρηματοδότησης δεν πρέπει να υπερτονίζονται – Σπράος και Τήνιος 1998, Barr 2001.

⁶ Που θα ήταν αν τον βλέπαμε αποκομμένο από τις παροχές– βλ .Musgrave and Musgrave 1973.

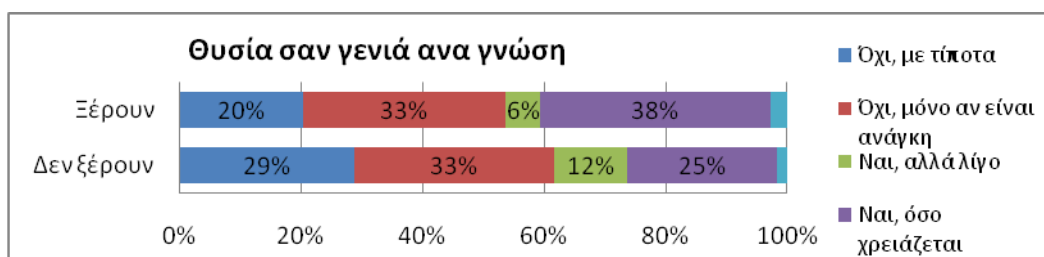
⁷ Η δειγματοληψία έγινε από τον φοιτητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς Σταύρο Πουπάκη σε δείγμα 1000 ατόμων Πανελλαδικά τον Μάιο του 2009 – δηλαδή μια εποχή χωρίς έξαρση του ασφαλιστικού.

Πηγή: Τήνιος 2010

Η παρανόηση είναι ο κανόνας παντού, αλλά ιδίως στην Ελλάδα. Ακόμη χειρότερο, όμως, είναι το υψηλό ποσοστό στην Ελλάδα που νομίζει ότι γνωρίζει με ποιον τρόπο λειτουργεί το σύστημα, αλλά κάνει λάθος (64%).

Δεύτερον, το ερωτηματολόγιο προσπάθησε να εκτιμήσει σε ποιόν βαθμό υπάρχει δυνητικό 'ευήκοον ούς' για πιθανές τροποποιήσεις⁸. Συνολικά οι απαντήσεις – ακόμη και με ήπια διατύπωση – ήταν απορριπτικές: 62% απάντησαν ότι δεν είναι διατεθειμένοι να θυσιάσουν ως γενιά τίποτε. Όμως, υπάρχει μια αχτίδα φωτός – Αν απομονώσουμε αυτούς που έχουν κατανόηση του πώς λειτουργεί το σύστημα η απόρριψη, αν και ακόμη υπαρκτή και πλειοψηφούσα, μειώνεται κατά πολύ. Το ποσοστό των 'Ναι, όσο χρειάζεται' ανεβαίνει κατά το ήμισυ -από το 25% στο 38% - και με μεγαλύτερη πεποίθηση (μείωση της αβέβαιης κατηγορίας 'ναι, αλλά λίγο'). Αντίστοιχα οι τελείως απορριπτικοί μειώνονται από 29% σε 20%.

Πηγή: Τήνιος 2010

Αυτοί που αντιλαμβάνονται ότι τις δικές τους συντάξεις θα χρηματοδοτήσει η επόμενη γενιά, είναι περισσότερο διατεθειμένοι να συζητήσουν αν οι ίδιοι μπορούν να συμβάλουν στην προσπάθεια αυτή.

Στην ίδια κατεύθυνση – αντίστασης σε προσαρμογές στο ασφαλιστικό – κινείται και η φιλολογία ότι για τα προβλήματα του ασφαλιστικού ευθύνεται η 'καταλήστευση' των αποθεματικών⁹.

Τα αποθεματικά των Ταμείων ήταν σημαντικά την δεκαετία του '50. Βάσει του Α.Ν. 1611/50 («Νόμου Μαρκεζίνη») τα αποθεματικά αυτά ήταν τοποθετημένα άτοκα στην Τράπεζα της Ελλάδος. Υποστηρίζουν ορισμένοι, λοιπόν, πως οι διαφυγόντες τόκοι συνίστανται σε «καταλήστευση των Ταμείων» και κατασπατάληση των πόρων τους.

⁸ Η ερώτηση που τέθηκε ήταν «Είσατε διατεθειμένος να θυσιάσετε εσείς και το σύνολο της γενιάς σας κάποια προνόμια ή να υποστείτε περισσότερες επιβαρύνσεις, γενικά, για χάριν του κοινωνικού συνόλου και των νεότερων γενεών;»

⁹ Η επιχειρηματολογία που ακολουθεί εκτίθεται με περισσότερες λεπτομέρειες στο Τήνιος 2008.

Πολλοί κατά καιρούς έχουν προσπαθήσει να υπολογίσουν την έκταση των «απωλειών» αυτών. Ανάλογα με την μεθοδολογία και τις υποθέσεις που έχουν χρησιμοποιηθεί, η απώλεια φθάνει ως τα «100 δισεκατομμύρια ευρώ»¹⁰.

Χωρίς να επεκταθεί κανείς στους συγκεκριμένους υπολογισμούς, μπορούν να τεθούν δύο ενστάσεις επί της μεθοδολογίας: *Πρώτον*, και να υπήρχαν αποθεματικά, θα είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί για την χρηματοδότηση του οργανικού (πρωτογενούς) ελλείμματος του ΙΚΑ, το οποίο ήταν συνεχές και μεγάλο καθ' όλη την δεκαετία του '80. *Δεύτερον*, η εξασφάλιση αποδόσεων των επενδύσεων που συνήθως υπολογίζονται είναι άκρως απίθανη. Αν εξεταστούν οι πραγματικές αποφάσεις αντίστοιχων «θεσμικών επενδυτών» (π.χ. αγροτικοί συνεταιρισμοί, υπόθεση ομολόγων του 2006) είναι δύσκολο να δικαιολογηθεί η αισιοδοξία. Η «θεωρία της καταλήστευσης» παραβλέπει ότι η τοποθέτηση στην Τράπεζα της Ελλάδος τουλάχιστον διαφύλαξε το κεφάλαιο.

Όμως, υπάρχει μια βαθύτερη ένσταση: Οι περισσότερες θέσεις περί καταλήστευσης αντιμετωπίζουν το σύστημα χρηματοδότησης ως να ήταν κεφαλαιοποιητικό. Όμως, αν ήταν έτσι θα έπρεπε να ισχύουν τα παρακάτω:

- Οι ποσοστιαίες εισφορές των πρώτων δεκαετιών λειτουργίας του συστήματος θα έπρεπε να ήταν τουλάχιστον διπλάσιες από το πραγματικό τους ύψος, με ότι αυτό σημαίνει για το βάρος στην οικονομία.
- Δεν θα χορηγείτο καμιά πλήρης σύνταξη γήρατος ως το 1967, όταν ο πρώτος ασφαλισμένος θα κάλυπτε τα απαιτούμενα 15 έτη εισφοράς.
- Ο κοινωνικός ρόλος των συντάξεων (και κυρίως το ύψος των κατωτάτων ορίων) θα έπρεπε να είναι ριζικά περιορισμένος.

Αντίθετα, η επένδυση των αποθεματικών των Ταμείων στην Τράπεζα Ελλάδος τις δεκαετίες του 50 και 60, και η μέσω αυτής έμμεση χρηματοδότηση επενδύσεων στην βιομηχανία, δεν είναι ορθό να αντιμετωπίζεται ως παρενέργεια¹¹. Αντίθετα, ήταν ένα συνειδητό πλεονέκτημα κατά την έναρξη ενός διανεμητικού συστήματος καθώς και ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους οι διεθνείς οργανισμοί της εποχής εισηγούντο την υιοθέτηση τέτοιων συστημάτων. Υπό το πρίσμα αυτό είναι λάθος να θεωρείται ότι «καταληστεύτηκαν τα αποθεματικά». Το ΙΚΑ εισέπραξε το όφελος τότε με την λογική του συστήματος που είχε επιλεγεί: ανταμείφθηκε με την αύξηση των ασφαλισμένων και των εισφορών, όπως ταιριάζει στο διανεμητικό σύστημα, και όχι μέσω της απόδοσης της περιουσίας του, όπως θα γινόταν αν είχε επιλεγεί το κεφαλαιοποιητικό σύστημα.

Συνοψίζοντας, η εκτεταμένη παρανόηση για την φύση του συστήματος υποδαυλίζει μια λανθασμένη παρελθοντολογία για το τι θα έπρεπε να είχε γίνει στο μακρινό παρελθόν. Η παραφιλολογία αυτή αποπροσανατολίζει από τα σημερινά διλήμματα και δυσχεραίνει την αναζήτηση αποφάσεων για το μέλλον της κοινωνικής ασφάλισης.

Γιατί, παρά ταύτα, έχει σημασία η αξιοποίηση των αποθεματικών;

---

¹⁰ Το ΚΚΕ αναφέρει σε φυλλάδιό του (2007, βλ. σημείωση 12) ότι «Σιωπούν για τα 58 δις ευρώ που άρπαξαν βιομήχανοι - τραπεζίτες - εφοπλιστές από το 1951 έως το 1975». (58 δις ευρώ=25 τρισεκ. Δρχ) Τα 100 δις προκύπτουν από αυτό το ποσό. Το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ είναι πιο συγκρατημένο, αναφέροντας ένα ποσό 20 τρισεκ. Δρχ που θα μπορούσε να είναι η περιουσία του συστήματος σήμερα. Σημειώνεται ότι όλοι οι υπολογισμοί αντιμετωπίζουν το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης σαν να ήταν ενιαίο – δηλαδή σαν να μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η περιουσία, λ.χ. του Ταμείου Νομικών για να πληρωθούν συντάξεις στο ΝΑΤ.

¹¹ Για τον κεντρικό χαρακτήρα της εκβιομηχάνισης σε κείμενα της εποχής, βλ. Σ. Ιωαννίδης, κá 1994.

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης που έχουμε στην Ελλάδα βασίζεται στο διανεμητικό σύστημα χρηματοδότησης. Αντιμετωπίζει σειρά προβλημάτων, τόσο βιωσιμότητας χρηματοδότησης, όσο και επάρκειας στην εκπλήρωση της αποστολής του (βλ. π.χ. Τήνιος 2010). Η φύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ανάγεται και στους χώρους της κοινωνικής δικαιοσύνης και οικονομικής αποτελεσματικότητας και σε διασυνδέσεις μεταξύ τους και είναι κατά πολύ ευρύτερη μιας ανεπάρκειας στην χρηματοδότηση δεδομένων παροχών. Αγνοώντας όμως και αυτό το σημείο, οι ανάγκες των Ταμείων κάνουν την περιουσία τους να μοιάζει μικροσκοπική. Τέλος, υπάρχει και το θέμα της κατανομής: άλλα Ταμεία έχουν τις ανάγκες και άλλα την περιουσία.

Τι προκύπτει ως συμπέρασμα από αυτές τις επισημάνσεις; Είναι η συζήτηση για την αξιοποίηση της περιουσίας των Ταμείων χωρίς κανένα ενδιαφέρον και σημασία για το μέλλον της κοινωνικής ασφάλισης;

Η απάντηση στο ρητορικό αυτό ερώτημα είναι 'όχι'. Και αυτό για τρεις λόγους:

Πρώτον, όσο και αν η περιουσία των ταμείων είναι μικρή συγκρινόμενη με τις υποχρεώσεις του συστήματος συντάξεων, τα Ταμεία συνολικά είναι ένας από τους μεγαλύτερους σε όγκο επενδυτές στην Ελληνική κεφαλαιαγορά, με επικέντρωση μάλιστα του μετοχικού τους ενδιαφέροντος σε κρίσιμους τομείς όπως οι Τράπεζες. Η ορθολογική διαχείριση εκ μέρους ενός τέτοιου μεγέθους επενδυτή θα αποτελούσε ουσιαστικότερο παράγοντα σταθερότητας στην λειτουργία των αγορών. Αντίστροφα, συμπεριφορές που δεν προκύπτουν από κανόνες, ή ακόμη χειρότερα, αυθαίρετες ενέργειες όπως για παράδειγμα η χωρίς στρατηγική στόχευση ανάμειξη σε τοξικά χρηματοοικονομικά προϊόντα όπως το 2006, λειτουργούν συνολικά απαξιωτικά.

Όπως αναφέρει το πόρισμα του κοινωνικού διαλόγου του 1998 για την αξιοποίηση των αποθεματικών, υπάρχουν ειδικά προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπισθούν. Οι επισημάνσεις παραμένουν επίκαιρες (Επιτροπή Κοινωνικού Διαλόγου 1997):

Σε συστήματα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, πολλά από τα υφιστάμενα κίνητρα μάλλον προιδεάζουν προς υπερβολική έμφαση στον παράγοντα ασφάλεια. Ένα Διοικητικό Συμβούλιο ταμείου είναι πιθανόν να κληθεί να λογοδοτήσει σε περίπτωση ατυχούς επένδυσης, ενώ ελάχιστα εύσημα θα εισπράξει για την ευτυχή έκβαση μιας αποδοτικής (πλήν όμως εκ των προτέρων "επικίνδυνης" τοποθέτησης). Η τάση για συντηρητισμό στις τοποθετήσεις εντείνεται και απο τους εξής παράγοντες: ... Την συχνή αδυναμία πρόσβασης των ΔΣ των ταμείων στην απαιτούμενη τεχνογνωσία σε μια αγορά που γίνεται καθημερινά πιο περίπλοκη....Ανεπάρκειες και αγκυλώσεις του θεσμικού πλαισίου (βλ. κατωτέρω)... Ανεπαρκής αναλογιστικών και άλλων μελετών ώστε να είναι γνωστή η χρονική δομή των υποχρεώσεων των ταμείων. Λογιστικές ανεπάρκειες στα ταμεία, ακόμη και για την τρέχουσα διαχείριση.

Δεύτερον, ανάπτυξη επαγγελματικών ταμείων. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συνταξιοδοτικών ταμείων, του λεγόμενου 'δεύτερου' επαγγελματικού πυλώνα, ως ειδικής τάξης επενδυτών με διαφορετικές ανάγκες αλλά και απαιτήσεις είναι αντικείμενο ευρύτατης διεθνούς βιβλιογραφίας. Η διαχείριση, η μέτρηση και αποτύπωση αποδοτικότητας, η διαχείριση κινδύνων αλλά και η δυνατότητα ασφάλισης των κινδύνων αυτών αποτελούν διακριτά αντικείμενα οι διαστάσεις των οποίων είναι εν πολλοίς άγνωστες στον κόσμο της Ελληνικής κοινωνικής ασφάλισης (για μια επισκόπηση π.χ. Blake 2006) και από τα οποία υπάρχουν δυνητικά οφέλη.

Η άντληση εμπειριών από την θεωρία και πρακτική των επαγγελματικών σχημάτων του εξωτερικού δεν είναι κενή περιεχομένου στην Ελλάδα, ακόμη και αν τα επαγγελματικά ταμεία ασφάλισης ελάχιστα προχώρησαν μετά την θεσμοθέτησή τους με τον Ν3029/02. Από καιρό είχε επισημανθεί η δυνατότητα μετεξέλιξης των υπάρχοντων επικουρικών

ταμείων αλλά και ταμείων Πρόνοιας σε επαγγελματικά ταμεία του δεύτερου πυλώνα (π.χ. Τήνιος 2001). Κάτι αντίστοιχο έγινε στην Ιταλία με τα ταμεία εφάπαξ παροχών τα οποία με την μεταρρύθμιση Dini του 1996 μετατράπηκαν σε πλήρως κεφαλαιοποιητικά συστήματα συντάξεων του δεύτερου πυλώνα. Η πρόταση του Νεκτάρου 2008 για την μεταρρύθμιση της κοινωνικής ασφάλισης περιλαμβάνει και αυτό το στοιχείο. Η μετεξέλιξη αυτή εξαρτάται από το πόσο 'χώρος' θα προκύψει για ένα δεύτερο πυλώνα ως αποτέλεσμα των αλλαγών, που μετά από καθυστερήσεις, τελικά φαίνεται να γίνονται στον πρώτο πυλώνα¹². Η μετεξέλιξη αυτή στην διάρκεια της οικονομικής κρίσης θα ωφεληθεί, παραδόξως, από την ύπαρξη διαχρονικά χαμηλών τιμών των αξιών, η άνοδος των οποίων θα μπορεί να βοηθήσει την κεφαλαιοποίηση του νέου συστήματος.

Η ύπαρξη ενός αποδοτικού και ευέλικτου σχήματος αξιοποίησης περιουσίας των σημερινών ταμείων θα διευρύνει τις επιλογές μεταρρύθμισης, παίζοντας κρίσιμο ρόλο στην μεταβατική περίοδο.

Τρίτον, η αλληλεγγύη των γενεών και η διαχείριση του εθνικού χρέους. Η οικονομική κρίση την οποία διέρχεται η Ελλάδα το 2010 είναι πρωτίστως μια κρίση εθνικού χρέους. Στο πλαίσιο αυτό η περιουσία των ταμείων αλλά και των λοιπών νομικών προσώπων που συνυπολογίζονται στην έννοια της 'Γενικής Κυβέρνησης' (βλ. Καραβίτης 2008) έχουν κρίσιμο ρόλο ως στοιχεία του ενεργητικού αντισταθμίζοντας τα χρέη. Μια ενεργότερη διαχείριση της (σχολάζουσας) περιουσίας τους, συμπεριλαμβανομένων και ρευστοποιήσεων θα ελάφρυνε το χρέος άμεσα και θα απέτρεπε την λήψη άλλων μέτρων κατά πολύ επαχθέστερων στην πραγματική οικονομία αλλά και την κοινωνία.

Το σημείο αυτό μας επιστρέφει στο σημείο εκκίνησης – την σημασία της περιουσίας των Ταμείων σε ένα κατά βάσιν διανεμητικό σύστημα. Η σημασία αυτή είναι πρωτίστως ο συμβολισμός της αλληλεγγύης των γενεών. Η περιουσία των Ταμείων αποκτήθηκε μια εποχή κατά την οποία δημιουργούνταν υποχρεώσεις για το μέλλον μεγαλύτερες από αυτές που χρηματοδοτούσαν οι τότε διαθέσιμοι πόροι. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να συσσωρεύονται πλεονάσματα, τα οποία είχαν σκοπό να είναι διαθέσιμα όταν τα Ταμεία είχαν πια ωριμάσει – όταν δηλαδή τα οργανικά πλεονάσματα δώσουν την θέση τους σε διαρθρωτικά ελλείμματα. Η εποχή αυτή είναι προφανές ότι έχει πλέον φθάσει.

Η ώρα της αλληλεγγύης των γενεών φαίνεται ότι έρχεται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Barr, N. (2001), *The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty and the Role of the State*, Oxford.
- Barr, N. and P. Diamond, 2010, *Pension Reform: A short guide*, OUP. Oxford.
- Blake, D. 2006, *Pension Finance*, John Wiley and Sons, Chichester.
- Boeri, T., A. Börsch-Supan and Tabellini, G, 2005, How would you like to reform your pension system? The opinions of German and Italian citizens' in Brooks, R. and A. Razin, *Social Security Reform: Financial and Political Issues in international Perspective*, Cambridge, pp 333-352.
- Βασιλικόν Ίδρυμα Ερευνών, 1970, Κοινωνική Προστασία εν Ελλάδι. Ερευνα επί της υφισταμένης Καταστάσεως και Προοπτικά. (ανώνυμος – λόγω δικτατορίας - δημοσίευση της έκθεσης Ε.Τσουκάτου και Ε.Παπαντωνίου)

---

¹² Η εκτίμηση αυτή προέρχεται από την απλή σκέψη ότι αν οι κλάδοι οι οποίοι συνήθως δραστηριοποιούνται στον δεύτερο πυλώνα ήδη δικαιούνται άνω του 100% αναπλήρωση από το Δημόσιο σύστημα, η ζήτηση για συμπλήρωση θα είναι ιδιαίτερα περιορισμένη.

- Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, 2006, *Κινητή και Ακίνητη Περιουσία Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης*. Αθήνα.
- Επιτροπή Κοινωνικού Διαλόγου, 1997, *Τα πορίσματα του Διαλόγου*, στο ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Οι προτάσεις του Κοινωνικού διαλόγου για την Κοινωνική Ασφάλιση, *Τα Τετράδια του ΙΝΕ*, Μάρτιος 1998, σελ. 65-149
- Hausman, D.M. and M.M.McPherson, 2006, *Economic Analysis, Moral Philosophy and Public policy*, 2nd edition , CUP, Cambridge
- Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ (ΙΝΕ-ΓΣΕΕ) 2001, *Αναλογιστική μελέτη του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα. Δέσμη Προτάσεων*, Αθήνα.
- Ιωαννίδης, Σ. Γ. Καλογήρου, και Α. Λυμπεράκη, 1994 «Το αίτημα της ανάπτυξης μέσα από το περιοδικό 'Νέα Οικονομία' 1946-67», σε Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Η ελληνική οικονομία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967) Αθήνα..
- Καραβίτης, Ν. 2008, *Δημόσιο Χρέος & Ελλειμμα*, Διόνικος, Αθήνα
- Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, 2007, *'Ασφαλιστικό: Μην περιμένεις τα χειρότερα'*. Φυλλάδιο.
- Musgrave, R.A. and P.B. Musgrave, 1973, *Public Finance in Theory and Practice*, 2nd ed, McGraw Hill, London.
- Νεκτάριος, Μ. 2008, *Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση με συναίνεση και διαφάνεια*, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Προβόπουλος Γ., 1985, *Η κρίση στην κοινωνική ασφάλιση. Το πρόβλημα του ΙΚΑ ΙΟΒΕ*, Επίκαιρα Θέματα, 2 ().
- Samuelson, P.A., 1958, "An exact Consumption-Loan Model of Interest with or Without the Social Contrivance of Money", *Journal of Political Economy*, vol 66, pp 467-82.
- Σπράος, Γ. και Π.Τήνιος, 1998, "Διανεμητικά και Κεφαλαιοποιητικά Συστήματα Συντάξεων: Εντυπώσεις και ουσία", *Οικονομικό και Στατιστικό Δελτίο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος*. (Τεύχος 10), Ιούλιος 1998.
- Τήνιος, Π. 2001, *Κοινωνία, Οικονομία, Συντάξεις: Κρυμμένος Θησαυρός;*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Τήνιος, Π, 2008, 'Κοινωνική Ασφάλιση 1955-1980: Εφαλτήριο ανάπτυξης ή είσοδος στον σημερινό λαβύρινθο;', στο Κ.Σβολόπουλος, Κ.Μπότσιου και Ε.Χατζηβασιλείου (επιμ), *Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής στον Εικοστό Αιώνα. Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο*, Γ' Τόμος, σελ 185-209. Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής», Αθήνα.
- Τήνιος Π., 2010 (υπό έκδοση) *Ασφαλιστικό: Μια μέθοδος ανάγνωσης*, Κριτική.